

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ

Лекція №3 (тема 2, 2 частина)

Правовий статус особи, співвідношення понять «права», «свободи» та «обов'язки»

- 1. Правовий статус особи як система гарантованих державою прав, свобод, обов'язків та відповідальності. Терміни «людина» та «громадянин» у контексті визначення правового статусу суб'єкта. Основні ідеї, «підвалини» правового статусу особи.**
- 2. Поняття «правосуб'єктність», «правоздатність» та «дієздатність». Правовідносини як різновид суспільних відносин.**
- 3. Сутність прав, свобод та обов'язків як невід'ємних складових правового статусу, співвідношення між поняттями.**

Правовий статус особистості – це система прав, свобод і обов’язків особистості, закріплених у Конституції, інших нормативно-правових актах та міжнародних правових актах з прав людини.

□ **Передумовою правового статусу є громадянство** – постійний правовий зв’язок особи та держави, виражений у їх взаємних правах і обов’язках. До правового статусу прилягають гарантії реалізації прав, свобод і обов’язків (юридичні, соціально-економічні, політичні, організаційні) та юридична відповідальність. Остання – похідна від будь-якого обов’язку, без обов’язку немає і відповідальності за його невиконання.

Види правового статусу особистості:

- 1) загальний;
- 2) спеціальний;
- 3) індивідуальний.

- **Загальний правовий статус** припускає, що обсяг прав, свобод і обов'язків однієї особистості дорівнює обсягу прав, свобод і обов'язків будь-якої особистості незалежно від розходження в їх соціальному, службовому, майновому, сімейному і т. п. становищі.
- **Спеціальний правовий статус** припускає, що обсяг прав, свобод і обов'язків однієї особистості відрізняється від обсягу прав, свобод і обов'язків іншої особистості внаслідок її особливого соціального, службового, майнового, сімейного і т. п. становища.
- **Індивідуальний правовий статус** – це статус конкретної особи, пов'язаний із його індивідуальними якостями. Індивідуальний правовий статус особистості (громадянина, іноземця) інтегрує в собі статус загальний і спеціальний. Індивідуальних правових статусів рівно стільки, скільки громадян, вони різноманітні й неповторні, як і самі люди – їх носії.

У юридичній науці та практиці немає терміна, що охоплює всіх правоздатних і дієздатних фізичних осіб у державі. Будь-яка особистість, аналізована в її зв'язку з конкретною державою та її внутрішньодержавним правом, будь-яка особистість як суб'єкт права цієї держави, учасник правовідносин, як правило, належить до однієї з тих категорій осіб, що позначаються спеціальними юридичними термінами:

- «громадянин (підданий)»,
- «особа без громадянства»,
- «іноземець».

-
-
- **Іноземці та особи без громадянства**, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.
  - Правовий статус **громадянина** характеризується максимально повним набором прав, свобод, обов'язків, що існують у державі, оскільки громадянин – це особистість, що володіє громадянством, тобто постійним юридичним зв'язком із цією державою, що виражається в їх взаємних правах і обов'язках. Права громадянина – це можливості його вільного розвитку, вільної життєдіяльності, вільного самовизначення, закріплені у внутрішньодержавному праві.

Права людини – це її невід’ємна міра свободи, невід’ємні можливості (соціально-економічні, політичні, культурні тощо) її вільного розвитку, вільної життєдіяльності, вільного самовизначення.

Правовий статус громадянина характеризується максимально повним набором прав, свобод, обов’язків, що існують у державі, оскільки громадянин – це особистість, що володіє громадянством, тобто постійним юридичним зв’язком із цією державою, що виражається в їх взаємних правах і обов’язках.

В історії розвитку концепції прав людини можна виділити ряд етапів.

- Відкриття першого етапу в розвитку інституту прав людини пов'язане зі створенням народом Франції в 1789 р. Декларації прав людини і громадянина, проголошенням у ній фундаментальних цивільних і політичних прав.
- Другий етап датується вже ХХ сторіччям – появою другого покоління прав – соціально-економічних (прав на працю, освіту, соціальне забезпечення), для реалізації яких, у порівнянні, наприклад, із політичними правами, ще більшою мірою потрібні так звані «позитивні послуги» держави (матеріального, юридичного характеру).
- Процес формування третього покоління прав людини почався після Другої світової війни. Третє покоління прав людини можна назвати солідарними (колективними), тобто правами всього людства - правами людини, правами народів, правами нації, правами спільності та асоціації. Це право на мир, безпеку, незалежність (самовизначення народів), на здорове навколишнє природне середовище, на соціальний і економічний розвиток як людини, так і людства в цілому

-
-
- Нові гучні відкриття у науці, стали поштовхом для зародження четвертого покоління прав людини. У ХХІ ст. можна говорити про становлення четвертого покоління прав людини, котре пов'язане з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики тощо. Ці права є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини (наприклад, право людини на штучну смерть (евтаназію); право жінки на штучне запліднення і виношування дитини для іншої сім'ї, вирощування органів людини з її стовбурових клітин та ін.), яке, однак, не є безмежним (заборона клонування людини та встановлення інших правових меж).

Терміни «людина» та «громадянин» у контексті визначення правового статусу суб'єкта

- Структура правового статусу людини охоплює суб'єктивні юридичні права та обов'язки, гарантії здійснення прав і обов'язків. Підставою для наявності правового статусу особи є її правосуб'єктність.
- Структура правового статусу громадянина включає суб'єктивні права, законні інтереси, юридичні обов'язки, гарантії здійснення прав і обов'язків. Підставою для наявності правового статусу громадянина є його правосуб'єктність і громадянство.

Сутність прав, свобод та обов'язків як невід'ємних складових правового статусу, співвідношення між поняттями.

- **обов'язок людини і громадянина** - це юридичне визнання необхідності певної її поведінки, зумовлене потребами існування та розвитку інших людей, держави і суспільства.
- **Між "правами" і "свободами"** як юридичними категоріями немає різких відмінностей. Оскільки права, і свободи окреслюють певні правові можливості людини в різних галузях її життєдіяльності, які гарантуються державою. Термін **"право"** застосовується тоді, коли йдеться про конкретні можливості поведінки (право на працю, на відпочинок, на освіту, на соціальний захист тощо). Коли ж треба підкреслити більший простір вибору варіанта поведінки саме на власний розсуд і під власну відповідальність, використовується термін **"свобода"**.
- Права і свободи людини і громадянина – це правові можливості (надбання), необхідні для існування і розвитку особи, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними і рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів.

Права і свободи людини і громадянина залежно від спрямованості потреб особи щодо сфери суспільних відносин поділяються на:

- фізичні,
- особистісні,
- політичні,
- економічні,
- гуманітарні,
- права на соціальний захист.

Конституцією України

закріплено широкий спектр прав та свобод людини та громадянина :

Розділ II

ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

- кожна людина має незаперечне право на життя; ніхто не може бути свавільно позбавлений життя, кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних, посягань; кожен має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при тому не порушено прав і свобод інших людей; кожен має право на повагу його гідності: ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському чи такому, що принижує його гідність, покаранню або поводженню та ін.

Відносини між людиною, державою та суспільством передбачають наявність як прав та свобод людини і громадянина, так і їх певних обов'язків.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Конституцією України закріплено такі обов'язки людини та громадянина:

- захист незалежності та територіальної цілісності України;
- шанування державних символів України;
- обов'язок не чинити шкоди природі, культурній спадщині;
- -обов'язок відшкодувати завдані збитки та ін.

Правові відносини – це суспільні відносини, врегульовані нормами права, учасники яких наділені суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.

Склад правовідносин		
об'єкт	суб'єкт	зміст
це те, із приводу чого виникають правовідносини	Це особа, наділена правосуб'єктністю	суб'єктивні права і юридичні обов'язки
- матеріальні блага; - нематеріальні блага.	- фізичні особи; - юридичні особи; - держава та ін.	

Правосуб'єктність включає:

- **Правоздатність** - це здатність особи мати права й обов'язки. Вона виникає з народження і припиняється зі смертю.
- **Дієздатність** - це здатність особи своїми діями набувати суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Для громадян у повному обсязі вона настає з моменту повноліття чи з моменту укладання шлюбу.
- **Деліктоздатність** — це здатність нести відповідальність за вчинені правопорушення